

Література

1. Португал В.И. Модели планирования на предприятии / В.И. Португал, А.И. Семенов. – М. : Изд-во "Наука", 1978. – 269 с.
2. Дудорин В.И. Моделирование в задачах управления производством. – М. : Изд-во "Статистика", 1980. – 232 с.
3. Зачко О.Б. Оптимізація структури портфелю проектів в системі забезпечення безпеки життєдіяльності / О.Б. Зачко, Ю.П. Рак, Т.Є. Рак // Управління проектами та розвиток виробництва. – 2008. – № 4(28). – С. 26-30.
4. Малець І.О. Розробка елементів математичного забезпечення регіональної системи оперативного управління підрозділами МНС області / І.О. Малець // Пожежна безпека. – 2007. – № 10. – С. 21-26.
5. Сікора Л.С. Інформаційні компоненти в процедурах прийняття рішень інтелектуальним агентом / Л.С. Сікора, І.Р. Манишин, О.І. Мриглод, В.М. Сікора, І.О. Малець // ЗНП, Інститут проблем моделювання в енергетиці. – 2007. – Вип. 39. – С. 131-136.
6. Щелкунов В.І. Стратегічне планування галузі на основі сучасних інформаційних технологій / В.І. Щелкунов, В.В. Герасов. – К. : Вид-во "Наук. думка", 1994. – 166 с.

УДК 658.15

*Доц. В.І. Блонська, канд. екон. наук;
магістрант Т.М. Хватамуха – Львівська КА*

ДІАГНОСТИКА УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто теоретичні підходи до визначення сутності поняття "капітал". Досліджено зміни структури балансу підприємств в умовах фінансово-економічної кризи. Узагальнено основні напрями оптимізації цільової структури капіталу підприємства за методом поєднання ефекту одночасного зростання рентабельності сукупного власного капіталу та забезпечення фінансової стійкості.

Ключові слова: капітал, діагностика управління капіталом, організаційно-функціональний механізм управління.

*Assoc. prof. V.I. Blonska; undergraduate T.V. Khvataymukha –
L'viv commercial academy*

Diagnostics of management of enterprise a capital

Theoretical approaches are considered to determination of essence of concept "capital". Explored changes of structure of sheet of balances in the conditions of financial crisis. Generalized basic directions of optimization of having a special purpose capital of enterprise structure after the method of combination of effect of simultaneous growth of profitability of the combined property asset and providing of financial firmness

Keywords: capital, diagnostics of management a capital, organizationally-functional mechanism of management

В умовах світової фінансово-економічної кризи підприємства, як суб'єкти реальної економіки, належать до тих структур за результатами діяльності яких можна оцінювати на емпіричному рівні дієвість методів, інструментів і важелів державної економічної політики. Що стосується процесів капіталоутворення підприємств, то нагальна проблема комплексного проведення діагностики тенденцій формування і функціонування капіталу та вжиття заходів державного впливу на макроекономічному рівні спричинена, насамперед, негативними тенденціями, що виявляється у зниженні вартості капіталу підприємств під впливом загального спаду економіки України [1, с.24].

У сучасній економіці дослідження питань формування, використання та відтворення капіталу суб'єкта господарювання постає особливо актуально.

Багато економістів зауважили, що розвиток діяльності підприємства визначається насамперед ефективністю управління капіталом. Зазвичай, і в теоретичного дослідженнях, і у практиці аналізу фінансово – господарської діяльності підприємства відправним об'єктом дослідження виступає процес виробничо-господарської діяльності, а капітал, його структура і вартість розглядаються – побічно, тобто прямому оцінюванню його ефективності і продуктивності відведено другорядну роль. Попри це, якраз капітал, його структура і вартість є об'єктивною основою результатів діяльності, оскільки дохід приносить використання капіталу, а не просто діяльність. На сьогодні фактично відсутні такі системні підходи до аналізу процесів формування та використання капіталу підприємства, які б у своїй концептуальній основі враховували його субстанцію як виразник синергетичної сили всього економічного потенціалу, зокрема і такого, що має інформаційну й ринкову природу [7, с. 11].

Розглядаючи багатоваріантність визначення терміна "капітал" як економічної категорії, можна зробити висновок, що вона впливає з багатогранного змістового наповнення цієї економічної категорії. Тому розкриття змісту капіталу як об'єкта управління є предметом вивчення багатьох сучасних вітчизняних та зарубіжних економістів.

З погляду сучасної економічної, "капітал" – це економічний потенціал, що задіяний або може бути задіяним в процесі виробництва, тобто реальний і потенційний чинник виробництва. Ця категорія еволюціонувала упродовж розвитку економічної науки: "Історія економічної думки – це історія розвитку понять і концепцій економічної науки, еволюція тієї особливої мови, якою ми намагаємося описувати одну з граней різноманітної й невичерпної дійсності. Самі поняття, у тому числі такі ключові, як капітал, еволюціонували поступово. Розгляд цих категорій у їхньому русі й в органічних контекстах, очевидно, найкраще служить їх розкриттю й засвоєнню. Вибудовуючи розгляд як єдиний і, загалом, безупинний еволюційний ланцюг, ми одержуємо можливість починаючи з найелементарнішого, поступово переходити до речей, усе більш і більш складних" [2, с. 14].

Структуризація основних істотних характеристик капіталу, як філософської та соціально-економічної категорії наведено в табл. 1.

Отже, виходячи з викладених визначень та характеристик капіталу як економічної категорії, можна вважати, що на мікроекономічному рівні капітал – це всі фінансово-економічні ресурси суб'єкта господарювання, втілені в його майно (активи) матеріальної та нематеріальної, незалежно від джерел їх набуття, яке використовується для його розширеного відтворення з метою отримання доходу або продовженої вартості капіталу. У процесі здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства капітал використовують як інвестиційний та виробничий ресурс і при цьому він виступає носієм чинників ризику та ліквідності, а також носієм аналітичної інформації з метою управління підприємством на основі кругообігу капіталу.

З метою оцінки основних тенденцій, що склались в умовах фінансово-економічної кризи у сфері управління капіталом підприємств, розглянемо структуру балансу підприємств України за період 2007-2009 рр. за допомогою даних, наведених у табл. 2.

Табл. 1. Систематизація поглядів на поняття "капітал" у ретроспективі та на сучасному етапі розвитку економічних відносин [7, с. 42]

Економічна школа	Представник	Визначення капіталу
Античність	Аристотель (384-322 рр. до н.е.)	Джерело нагромадження багатства
Меркантилісти	Т. Ман (1571-1641)	Абсолютна форма багатства
Фізіократи	Ф. Кене (1694-1774)	Сума грошей, авансована у виробництво
Класична економічна школа	У. Петі (1623-1687)	Грошова вартість
	А. Сміт (1723-1790), Д. Рікардо (1772-1823)	Капітал як накопичений запас (частина багатства), потрібний для подальшого вир-ва, від якого розраховують отримати прибуток
	Ж.Б. Сей (1767-1832)	Чинник, що створює вартість
	Н.Г. Чернишевський (1828-1889)	Матеріальні цінності, спрямовані на виробництво
Марксизм	К. Маркс (1818-1883)	Гроші, що беруть участь у процесі обігу. Вартість, що дає додану вартість. Засіб експлуатації робітників
Австрійська школа	Е. Бем-Баверк (1851-1919)	Засоби існування, які авансуються робітникам
	К. Менгер (1840-1921)	Економічні блага, що спрямовані на майбутнє, беруть участь у виробництві і є джерелом доходу
Неокласична школа	А. Маршал (1842-1924)	Призначений для торговельно-промислових цілей і є чинником виробництва
	П. Самуельсон (1915)	Ресурс довготривалого користування, створений з метою виробництва
Кембриджська школа	Дж. Робінсон (1903-1983)	Гроші, універсальний товар ділового світу
Сучасні економісти	А.М. Румянцев	Відносини експлуатації
	А.С. Булатов	Блага, що використовуються як ресурс у подальшому виробництві
	К.А. Раїцький	Засоби вир-ва, що дають додану вартість
	А.В. Парамонов	Ресурс, що конвертується у гроші та інституалізується у формі прав власності
	П. Бурд'є	Ресурс, що конвертується у гроші та інституалізується у формі прав власності
	І.О. Бланк	Нагромаджений запас економічних благ у грошовій та товарній формі, що беруть участь у економічному процесі як інвестиційний ресурс та чинник виробництва

З показників аналітичної табл. 2 ми бачимо негативні тенденції у обсягах та структурі капіталу підприємств у 2009 р., що відбулись під впливом дії фінансово-економічної кризи. Так, наприклад, обсяг власного капіталу за шість місяців 2009 р зменшився на 24,1 %, характерним є значне зменшення обсягу довготермінових та поточних зобов'язань відповідно на 33,3 % та 30,4 %. Значне зменшення суми валюти балансу, яке склалося у 2009 р. свідчить про спад економіки України загалом і вивід капіталу з підприємницького сектора зокрема. Таким чином, в умовах загального спаду економіки України, на наш погляд, особливої актуальності набуло введення у практичну діяльність підприємств ефективних методів управління в напрямку оптимізації структури капіталу.

Табл. 2. Структура балансу підприємств в Україні за період 2007-2009 рр. [4;5]

Показники	Станом на:								Темп зміни, %	
	1.01.2007 р.		31.12.2007 р.		31.12.2008 р.		30.06.2009 р.			
	сума, млн.грн.	% до балансу	сума, млн. грн.	% до балансу	сума, млн. грн.	% до балансу	сума, млн. грн.	% до балансу		
Актив										
Необігові активи	961202,6	52,9	1253812,4	50,3	1552055,6	47,8	1200898,2	51,7	124,9	77,4
Обігові активи	846076,8	46,6	1226964,1	49,2	1665319,5	51,3	1103388,9	47,5	130,4	66,3
Витрати майбутніх періодів	9065,6	0,5	13332,7	0,5	27454,7	0,8	19097,4	0,8	210,7	69,6
Інші необігові активи та групи вибуття	×	×	×	×	595,4	0,02	470,8	0,02	×	79,1
Пасив										
Власний капітал	818016,2	45,0	1050603,1	42,1	1133603,7	34,9	860528,3	37,0	105,2	75,9
Забезпечення наступних виплат і платежів	39209,1	2,32	55601,3	2,2	66955,8	2,1	54635,2	2,4	139,3	81,6
Довготермінові зобов'язання	218351,3	12,0	350770,9	14,1	578515,6	17,8	385786,7	16,6	176,7	66,7
Поточні зобов'язання	728606,2	40,1	1021607,9	41,0	1449431,9	44,7	1008884,2	43,4	138,5	69,6
Доходи майбутніх періодів	12162,2	0,7	15526,0	0,6	16918,2	0,5	14020,9	0,6	115,3	82,9
Баланс	1816345,0	×	2494109,2	×	3245425,2	100,0	2323855,3	×	127,9	71,6

Виходячи з вищенаведеного, в основу системи управління капіталом покладено концепцію його структури. Процес планування структури капіталу має два складники: оптимізацію співвідношення частки боргового фінансування і власних коштів та вибір конкретних фінансових інструментів для залучення капіталу. Результати дослідження підтверджують, що ефективне функціонування підприємств ґрунтується на правильно обраній та сформованій структурі капіталу, врахуванні нових підходів до визначення окремих понять і категорій, розроблення і обґрунтування показників, що їх характеризують і відповідають умовам реальної економіки. Умови розвитку трансформаційної економіки України створили об'єктивну потребу розроблення та обґрунтування нових підходів та інструментарію управління структурою капіталу підприємства з метою її оптимізації.

Сучасні умови господарювання чітко відображають економічну самостійність у фінансовій політиці визначення обсягу та структури свого капіталу. Диференційований підхід до вибору джерел фінансування діяльності підприємств дає змогу регулювати рівень їхньої фінансової збалансованості. Дослідження впливу фінансової структури капіталу підприємства на показники його фінансової стійкості, а також розроблення показників оптимального співвідношення капіталів на базі оптимізації майнової структури підприємства, досить важливий у системі управління капіталом.

Рівень ефективності діяльності підприємства та позиціонування його конкурентоспроможності на певному сегменті ринку також визначається, до певної міри, доцільним формуванням і продуктивним використанням його капіталу. Основною метою формування капіталу підприємства виступають потреби у придбанні потрібних ресурсів з позицій забезпечення умов ефективного їх використання. Розглядаючи проблематику структури капіталу, з погляду управління нею, потрібно зазначити, що аналізу підлягає як фактична (сформована) пропорція капіталу, так і структура стосовно додаткових капіталовкладень, які переважно у дослідженнях розглядаються відособлено, як аналіз ефективності (рентабельності) власного капіталу та окремих інвестиційних проектів.

Під час визначення оптимальної структури капіталу виникає дилема "незалежності" і "прибутковості", яка потребує вибору компромісу між ризиком та доходністю і ґрунтується на постулаті, що:

- зростання частки позикового капіталу підвищує фінансовий ризик;
- вище значення частки позикового капіталу забезпечує зростання доходності на власний капітал, підвищує рентабельність власного капіталу підприємства і величину прибутку.

Побудову організаційно-функціонального механізму впливу на вартість та структурні пропорції капіталу доцільно здійснювати на основі загальної теорії системи та її центрального складника – універсології. Модель організаційно-функціонального механізму впливу на процес формування капіталу підприємства наведено на рис.

Рис. Модель організаційно-функціонального механізму впливу на процес формування капіталу підприємства [1, с. 29]

Таким чином, організаційно-економічний механізм ефективного управління капіталом підприємства повинен забезпечувати досягнення стратегічної мети через моделювання оптимальних пропорцій розвитку підприємства в конкретних умовах функціонування ринкових відносин. Механізм реалізації стратегії розглядається як сукупність способів, засобів та інструментів управління капіталом для досягнення мети найефективнішим методом. Для вдосконалення організаційно-економічного механізму потрібно розробити загальну стратегію управління капіталом підприємства. Розроблення методології управління капіталом повинна ґрунтуватися на науково обґрунтованих принципах і правилах поведінки, що виражають динамічність і сприйнятливість до мінливих умов, спланованих результатів виробничо-господарської діяльності та інтегрованість із загальною системою управління підприємством.

Література

1. Баліцька В.В. Організаційно-функціональний механізм впливу на формування капіталу підприємства / В.В. Баліцька // Фондовий ринок. – 2008. – № 43. – С. 24-34.
2. Майбурд Е.М. Введение в историю экономической мысли / Е.М. Майбурд. – М. : Изд-во "Дело", 1996. – 544 с.
3. Мельник О.Г. Уніфікована матрична модель діагностики діяльності підприємств / О.Г. Мельник // Фінанси України. – 2009. – № 3. – С. 109-118.

4. **Офіційний web-сайт** Державного комітету статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.

5. **Статистичний щорічник України** за 2007 рік. Держком. статистики. – К. : Вид-во "Консультант", 2008. – 571 с.

6. **Фінансове управління підприємством**: принципи, методи та інструменти / В.М. Зарубінський, М.І. Дем'янов, Є.Я. Кушлик, І.В. Семеренко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1. – С. 171-175.

7. **Яремко І.Й.** Управління капіталом підприємства: економічний і фінансовий інструментарій : монографія / І.Й. Яремко. – Львів : Вид-во "Каменярь", 2006. – 176 с.

УДК 539.4.019.1:684.4

*Аспір. Л.М. Бойко – Житомирський державний
технологічний університет*

МЕТОД ПРОГНОЗУВАННЯ ДОВГОВІЧНОСТІ КУТОВИХ З'ЄДНАНЬ КОРПУСНИХ МЕБЛІВ

Запропоновано метод, який дає змогу за мінімальної кількості експериментів прогнозувати довговічність, а також термін роботоздатності меблевих з'єднань. Запропонована методика базується на термофлуктуаційній концепції руйнування та деформування твердого тіла. За допомогою цієї методики визначено довговічність кутового меблевого з'єднання на конфірматах.

Post-graduate L.M. Bojko – Zhytomyr state technology university

Method of forecasting durability angular furniture connections

The method allowing is offered at a minimum quantity of experiments to predict durability and also the period of working capacity of furniture connections. The offered technique is based on the thermally activation concepts, of deformation and destruction of firm bodies. As an example by means of the given technique the durability of angular furniture connection with help of the connecting screws is defined.

Вступ. Відомий метод випробування корпусних меблів на міцність і деформованість [1] полягає в тому, що до бічних стінок корпусу виробу поперемінно зліва і справа прикладають однократне навантаження. Через одну хвилину після зняття навантаження вимірюють зсув верхнього боку стінки відносно нижнього (деформацію E_1). Потім навантажують бічні стінки корпусу виробу циклічним навантаженням до нормативної кількості циклів згідно з ГОСТ 16371-93. Після досягнення нормативної кількості циклів навантаження знімають й оглядають виріб, вимірюючи зсув верхнього боку стінки відносно нижнього (деформацію E_n) $E = E_n - E_1$. Проте цей метод не дає, по-перше, об'єктивної оцінки довговічності (тривалої міцності) виробу, а по-друге, об'єктивної оцінки зламу деталей (послаблення або руйнування кутових конструктивних з'єднань).

Існує метод визначення жорсткості і міцності кутових роз'ємних з'єднань меблів, що полягає в руйнуванні зразка під навантаженням, яке прикладається з постійною швидкістю. При цьому придатність кутового з'єднання оцінюють величиною руйнівного навантаження, нормативне значення якого беруть на основі експериментальних даних [2]. Ці методи не дають змоги спрогнозувати довговічність кутових меблевих з'єднань. Удосконалення способу прогнозування довговічності кутових з'єднань корпусних